

Sygn. akt IV CSK 590/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. S.

przeciwko P. Spółce Jawnej w R.

z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanej – B. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 12 marca 2020 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 12 czerwca 2018 r., sygn. akt I AGa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 maja 2017 r. Sąd Okręgowy w L. zasądził od strony pozwanej P. Spółki Jawnej w R. (dalej pozwany) na rzecz powódki A. S. kwotę 92 142 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 26 września 2014 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 4 186 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 9 czerwca 2015 r. do dnia zapłaty, za równoczesnym zwrotem przez powódkę pozwanym urządzenia o nazwie gazowy Rooftop klimatyzacyjny produkcji T. S.p.A., model [...] nr fabryczny (...). Sąd oddalił powództwo w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu. Ustalił, że w dniu 21 grudnia 2012 r. strony zawarły umowę o roboty budowlane, na podstawie, której pozwana Spółka zobowiązała się do wykonania na rzecz powódki bliżej opisanych robót wentylacyjnych, wodno-kanalizacyjnych, centralnego ogrzewania oraz kotłowni, związanych z realizacją bliżej opisanej inwestycji w postaci budynku o funkcji użytkowej (sklep i sala bankietowa z zapleczem). Pozwany zobowiązał się do wykonania przedmiotu umowy z materiałów własnych, zgodnie ze złożoną ofertą, kosztorysem ofertowym (załącznik nr 1), obowiązującymi przepisami i normami, sztuką budowlaną i inżynierską, zaleceniami nadzoru inwestorskiego oraz zgodnie z projektem technicznym, dostarczonym przez powódkę. W § 8 umowy wykonawca zagwarantował wykonanie robót dobrej jakości, zgodnie z umową, normami technicznymi i warunkami umowy, bez wad pomniejszających wartość robót lub uniemożliwiających użytkowanie przedmiotu umowy zgodnie z jego przeznaczeniem. Na wykonane roboty i użyte materiały pozwany udzielił powódce gwarancji: 24 miesięcy na wykonane prace i według kart katalogowych producenta na zamontowane urządzenia. Na podstawie § 8 pkt 6 umowy wykonawca zobowiązał się ponosić względem zamawiającego odpowiedzialność z tytułu rękojmi, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego, licząc od dnia odbioru końcowego robót, o których mowa w tej umowie, za wady fizyczne wykonanych robót oraz za wady fizyczne i prawne dostarczonych i zamontowanych elementów. W dniu 15 stycznia 2014 r. powódka odebrała całość robót zleconych do wykonania pozwanemu i zapłaciła pełne wynagrodzenie. W ramach umowy pozwany dostarczył i zamontował w budynku, przewidziane projektem urządzenie marki Rooftop [...], mające zapewnić wentylację sali balowej położonej na piętrze budynku. Urządzenie to początkowo działało poprawnie, lecz szybko zaczęły się

pojawiać usterki uniemożliwiające jego eksploatację. W czerwcu 2014 r., kilkukrotnie przyjeżdżali wzywani telefonicznie przez powódkę serwisanci i dokonywali napraw, jednak żadna z tych napraw nie doprowadziła do usunięcia usterek. Pozwany poinformował o usterkach podmiot, od którego nabył wskazane urządzenie (interwenienta ubocznego w tej sprawie). W dniu 11 lipca 2014 r. oraz w dniu 18 sierpnia 2014 r. przeprowadzono badania skuteczności wentylacji mechanicznej przedmiotowym urządzeniem; na ich podstawie stwierdzono nieskuteczność wentylacji mechanicznej wyciągowej i nawiewnej. Ustalono, że ilość powietrza systemu wentylacji wyciągowej jest znacznie mniejsza od wydatków powietrza założonych przez projektanta oraz figurujących w dokumentach producenta urządzenia; stwierdzono, że wskazane urządzenie nie posiada parametrów, które wynikały z danych producenta i nie spełnia założeń projektowych. Pozwany i producent urządzenia T. S.A. O. wielokrotnie kontaktowali się mailowo, wzajemnie przerzucając się odpowiedzialnością za zaistniałą sytuację i wadliwość urządzenia. Pismem z dnia 2 września 2014 r. powódka złożyła pozwanemu oświadczenie o odstąpieniu od umowy z dnia 21 grudnia 2012 r. w zakresie dostarczenia, instalacji i montażu urządzenia Rooftop [...], żądając zwrotu kosztów zakupu i montażu urządzenia w wysokości 96.328 zł i powołując się na okoliczność, że pozwany, mimo wezwań ze strony powódki, nie usunął usterek urządzenia, które nie posiada właściwości przewidzianych w umowie.

Uwzględniając powództwo w całości, Sąd pierwszej instancji oparł się na obowiązujących w chwili zawarcia przez strony umowy o roboty budowlane i w czasie realizacji przez powódkę uprawnień z tytułu rękojmi, art. 637 k.c. w związku z art. 656 § 1 k.c. Podniósł, że powódka skorzystała w prawidłowej kolejności z przysługujących jej uprawnień, a odstąpienie od umowy o roboty budowlane w części dotyczącej montażu urządzenia Centrala dachowa Rooftop [...] w związku z jego nieusuwalnymi i istotnymi wadami, było uzasadnione i skuteczne w okolicznościach faktycznych sprawy, w związku z czym strony powinny zwrócić sobie to, co świadczyły.

Po rozpoznaniu apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 12 czerwca 2018 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił

powództwo. Zdaniem Sądu drugiej instancji, powódce nie przysługiwało prawo do odstąpienia od umowy zawartej z pozwanym, która została przez niego wykonana w całości zgodnie z jej treścią, a jej przedmiot odebrany przez powódkę bez wad. Zgodnie z treścią umowy, pozwany był zobowiązany do dostarczenia, przewidzianej w przedłożonym przez powódkę, projekcie technicznym, Centrali dachowej Rooftop [...] i podłączenia jej do wykonanej przez pozwanego instalacji wentylacyjnej. Wykonawca nie był uprawniony do dokonania wyboru innego urządzenia spełniającego określone w projekcie parametry techniczne; nie ponosił zatem odpowiedzialności za sprawność i faktyczne parametry Centrali dachowej Rooftop [...], umożliwiające osiągnięcie zakładanej w projekcie wydajności w zakresie nawiewu i wyciągu powietrza na klimatyzowanych salach. Wynikające z umowy obowiązki pozwanego, z których się wywiązał, zostały ograniczone w tym zakresie do prawidłowego zamontowania wskazanego w projekcie urządzenia.

W skardze kasacyjnej powódka A. S. zarzuciła naruszenie art. 637 § 2 k.c. w zw. z art. 637 § 1 k.c. w zw. z art. 638 k.c. i w zw. z art. 656 k.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 25 grudnia 2014 r.), art. 65 § 1 i 2 k.c., art. 638 k.c. w zw. z art. 560 § 1 i 2 k.c. (w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia przez strony umowy i w dacie realizacji przez powódkę uprawnień z tytułu rękojmi) oraz art. 387 § 2¹ k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji pozwanej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 65 § 1 i 2 k.c. zasługuje na uwzględnienie. Stosownie do przytoczonych norm, oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje. W umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. Wykładnia oświadczenia woli ma na celu ustalenie jego właściwego znaczenia. W nauce i orzecznictwie (por. uzasadnienie uchwały składu

siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995 nr 12, poz. 168 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r., V CSK 433/16, niepubl.) utrwalone jest stanowisko, że wykładnia umów, do której znajdują zastosowanie dyrektywy interpretacyjne zawarte w art. 65 k.c. dokonywana jest kolejno na trzech płaszczyznach: ustalenia literalnego brzmienia umowy, ustalenia treści oświadczeń woli przy zastosowaniu reguł określonych w art. 65 § 1 k.c. oraz ustalenia sensu złożonych oświadczeń woli poprzez odwołanie się do zgodnego zamiaru stron i celu umowy. Na tle art. 65 k.c. przyjmuje się kombinowaną metodę wykładni, która w przypadku oświadczeń woli składanych innej osobie, przyznaje pierwszeństwo temu znaczeniu oświadczenia, jakie rzeczywiście nadawały mu obie strony w chwili jego złożenia. Ten sens oświadczenia woli uznaje się za wiążący. Priorytet stosowania wykładni subiektywnej wynika z art. 65 § 2 k.c. Jeżeli okaże się, że strony nie przyjmowały tego samego znaczenia oświadczenia woli konieczne jest przejście do wykładni obiektywnej, tj. ustalenia właściwego sensu oświadczenia woli na podstawie przypisania normatywnego, czyli tak jak adresat oświadczenia woli rozumiał to oświadczenie lub powinien je rozumieć. Decydujący jest tu więc punkt widzenia odbiorcy oświadczenia, dokonującego z należytą starannością zabiegów interpretacyjnych zmierzających do odtworzenia treści myślowych podmiotu składającego oświadczenie. W przypadku oświadczenia ujętego w formie pisemnej, sens oświadczeń woli ustala się na podstawie wykładni tekstu dokumentu. Podstawową rolę grają tu językowe normy znaczeniowe, ale także kontekst i związki znaczeniowe poszczególnych postanowień w świetle całości postanowień umownych (kontekst umowny). Tekst nie stanowi jednak wyłącznej podstawy wykładni ujętych w nim oświadczeń, lecz konieczne jest również zrekonstruowanie, na podstawie przedstawionych przez strony dowodów, zgodnego zamiaru i celu stron, a zatem ustalenie tego, do czego strony dążyły dokonując określonej czynności prawnej; znaczenie mają tu okoliczności faktyczne, w których umowę uzgadniano i zawarto, a także zachowanie stron umowy przed i po jej sfinalizowaniu, w tym zachowania polegające na jej wykonywaniu, zwłaszcza w sytuacji, w której nie doszło jeszcze do sporu.

Zgodnie z treścią § 1 pkt 1 łączącej strony umowy o roboty budowlane, powódka zleciła pozwanemu wykonanie bliżej opisanych robót wentylacyjnych, wodno-kanalizacyjnych, centralnego ogrzewania oraz kotłowni w budynku handlowo-usługowym. Na podstawie § 1 pkt 3 umowy, pozwany zobowiązał się do wykonania przedmiotu umowy zgodnie ze złożoną ofertą, kosztorysem ofertowym, obowiązującymi przepisami i normami, sztuką budowlaną i inżynierską, zaleceniami nadzoru inwestorskiego oraz zgodnie z projektem technicznym, sporządzonym przez mgr inż. Z. Ż., dostarczonym wykonawcy przez powódkę. W punkcie 4 wykonawca zobowiązał się wykonać przedmiot umowy z materiałów własnych, odpowiadających bliżej sprecyzowanym w umowie wymaganiom W § 8 umowy strony uregulowały gwarancję należytego wykonania umowy. Zgodnie z treścią pkt 1 tego paragrafu, pozwany zagwarantował wykonanie robót dobrej jakości, zgodnie z umową, normami technicznymi i warunkami umowy, bez wad pomniejszających wartość robót lub uniemożliwiających użytkowanie przedmiotu umowy zgodnie z jego przeznaczeniem. Na mocy pkt 2 strony ustaliły, że wykonawca na wykonane roboty i użyte materiały określone w § 1 ust. 1 umowy udziela gwarancji: 24 miesiące na wykonane prace i według kart katalogowych producenta na zamontowane urządzenia. Jako datę początkową okresu gwarancji strony ustaliły dzień odbioru końcowego całego obiektu przez zamawiającego. Gwarancja miała się zakończyć nie później niż w terminie 24 miesiące od dnia podpisania protokołu odbioru końcowego - zgodnie § 7 umowy - a na urządzenia nie później niż w terminie wyznaczonym przez producenta. W okresie gwarancji wykonawca zobowiązał się do usunięcia wad na koszt własny w terminie wyznaczonym przez zamawiającego w porozumieniu z wykonawcą. Sposób usunięcia wad strony umowy miały uzgodnić przed przystąpieniem do naprawy gwarancyjnej. Na podstawie § 8 pkt 6 umowy - pozwany zobowiązał się ponosić względem powódki odpowiedzialność z tytułu rękojmi, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego, licząc od dnia odbioru końcowego robót, o których mowa w tej umowie, za wady fizyczne wykonanych robót oraz za wady fizyczne i prawne dostarczonych i zamontowanych elementów. Sąd Apelacyjny zinterpretował przytoczone postanowienia umowne w sposób niezgodny z przedstawionymi wyżej dyrektywami wynikającymi z art. 65 § 1 i 2 k.c.,

dochodząc do błędnej konkluzji, że skoro pozwany wykonawca nie miał wpływu na wybór urządzenia, a zgodnie z § 1 pkt 3 umowy był zobowiązany do jego zamontowania i podłączenia do wykonanej przez siebie, w sposób prawidłowy i wolny od wad, instalacji wentylacyjnej, to nie było podstaw do przypisania pozwanemu odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady fizyczne i prawne dostarczonych i zamontowanych elementów. Wykładnia ta jest sprzeczna nie tylko z literalną treścią przytoczonego fragmentu umowy, ale też w sposób oczywisty nie odpowiada intencji zawierających ją stron oraz celowi umowy, którym było przekazanie powódce kompletnego, wolnego od wad i wydolnego systemu wentylacyjnego w budynku w zamian za uzgodnione wynagrodzenie, które powódka zapłaciła pozwanemu.

W tej sytuacji trafne są także kasacyjne zarzuty naruszenia art. 637 § 2 k.c. w zw. z art. 637 § 1 k.c. w zw. z art. 638 k.c. i w zw. z art. 656 k.c., a także art. 638 k.c. w zw. z art. 560 § 1 i 2 k.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 25 grudnia 2014 r.). Art. 637 § 1 k.c. przewidywał, że jeżeli dzieło ma wady, zamawiający może żądać ich usunięcia, wyznaczając w tym celu przyjmującemu zamówienie odpowiedni termin z zagrożeniem, że po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu nie przyjmie naprawy. Przyjmujący może odmówić naprawy, gdyby wymagała nadmiernych kosztów. Zgodnie zaś z § 2 tego przepisu, gdy wady usunąć się nie dadzą albo gdy z okoliczności wynika, że przyjmujący zamówienie nie zdoła ich usunąć w czasie odpowiednim, zamawiający może od umowy odstąpić, jeżeli wady są istotne; jeżeli wady nie są istotne, zamawiający może żądać obniżenia wynagrodzenia w odpowiednim stosunku. To samo dotyczy wypadku, gdy przyjmujący zamówienie nie usunął wad w terminie wyznaczonym przez zamawiającego. Art. 638 k.c. stanowił, że jeżeli z artykułów poprzedzających nie wynika nic innego, do rękojmi za wady dzieła stosuje się odpowiednio przepisy o rękojmi przy sprzedaży, zaś art. 560 § 1 i 2 k.c. przewidywały, że jeżeli rzecz sprzedana ma wady, kupujący może od umowy odstąpić albo żądać obniżenia ceny. Jednakże kupujący nie może od umowy odstąpić, jeżeli sprzedawca niezwłocznie wymieni rzecz wadliwą na rzecz wolną od wad albo niezwłocznie wady usunie. Ograniczenie to nie ma zastosowania, jeżeli rzecz była już wymieniona przez sprzedawcę lub naprawiana, chyba że wady są nieistotne.

Jeżeli kupujący odstępuje od umowy z powodu wady rzeczy sprzedanej, strony powinny sobie nawzajem zwrócić otrzymane świadczenia według przepisów o odstąpieniu od umowy wzajemnej.

Wprawdzie Sąd Apelacyjny nie wskazał jednoznacznie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, że czyni ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego podstawą faktyczną własnego orzeczenia, ale z treści wywodów uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że akceptując te ustalenia, Sąd drugiej instancji dokonał ich odmiennej oceny prawnej, przyjmując, że pozwany nie ponosi odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady spornego urządzenia. Ocena ta jest błędna. Strony łączyła umowa o roboty budowlane, to pozwany dostarczył powódce sporne urządzenie, otrzymał za nie zapłatę oraz zobowiązał się w paragrafie 8 umowy ponosić względem powódki jako zamawiającej, odpowiedzialność z tytułu rękojmi, zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego za wady fizyczne wykonanych robót oraz za wady fizyczne oraz prawne dostarczonych i zamontowanych elementów. W świetle wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), sporne urządzenie jest wadliwe, zaś wada ma charakter nieusuwalny i istotny, a zatem pozwany ponosi wobec powódki odpowiedzialność z tytułu rękojmi, jak prawidłowo przyjął Sąd pierwszej instancji. Wobec treści umowy oraz w świetle przytoczonych wyżej norm kodeksu cywilnego, nie mają znaczenia dla tej kwestii, eksponowane przez Sąd Apelacyjny okoliczności, że dostarczony przez powódkę projekt techniczny, w oparciu o który pozwany realizował umowę, przewidywał zamontowanie w budynku tego właśnie urządzenia oraz że przyczyną niesprawności systemu wentylacyjnego w budynku były wady tkwiące w samym urządzeniu. Należy bowiem przypomnieć, że celem odpowiedzialności z tytułu rękojmi, surowej, obiektywnej oraz oderwanej od winy zobowiązanego, jest przywrócenie ekwiwalentności wzajemnych świadczeń. Wykonanie przez powódkę uprawnień przysługujących jej na podstawie ustawy i wzmocnionych treścią łączącej strony umowy, miało prowadzić do stanu, w którym powódka otrzyma obiekt wolny od wad oraz zdolny do umówionego i znanego stronom umowy użytku (działalność handlowa i bankietowa) w zamian za uiszczone wynagrodzenie.

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

jw